

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Vår ref.:
Saksbehandler:
Dato: 15/5598-3
Herdis Dugstad
25.06.2015

Høringssvar - Forslag om endringer i helligdagsloven for å tillate søndagsåpne butikker

Helsedirektoratet har mottatt fra Helse- og omsorgsdepartementet høringen om søndagsåpne butikker. Helsedirektoratet er bedt om å vurdere å sende inn et høringssvar hvor de helsemessige konsekvensene av forslaget blir vurdert. Fristen er satt til 30. juni.

Gitt tiden vi har hatt til disposisjon er det ikke mulig å foreta en omfattende vurdering av de helsemessige konsekvensene av forslaget. Vi har imidlertid gjort en rask vurdering av momenter som vi mener kan være av betydning for befolkningens helse og livskvalitet. Vi kan ikke se bort fra at forslaget kan ha konsekvenser for helsen til store grupper i befolkningen, og vi anbefaler derfor at noen av momentene utredes nærmere før Kulturdepartementet konkluderer i saken.

Bakgrunn

For å sikre god kvalitet på beslutningsgrunnlag ved foreslåtte tiltak er statlige myndigheter gjennom utredningsinstruksen forpliktet til å utrede alle konsekvenser av betydning for tiltaket. Mer spesifikt pålegger folkehelselovens § 22 statlige myndigheter å vurdere konsekvenser for befolkningens helse der det er relevant. Videre har Regjeringen påpekt viktigheten av at alle samfunnssektorer ivaretar helse- og fordelingshensyn i sine tiltak.

Samfunnet som helhet, ikke bare helsesektoren, har et ansvar for å utvikle et samfunn som ivaretar hensynet til befolkningens helse og livskvalitet og reduserer de sosiale helseforskjellene. Det er derfor viktig å se på sammenhengen mellom tiltak initiert av statsforvaltningen og de eventuelle konsekvensene det kan ha for faktorer som har betydning for befolkningens helse og livskvalitet og helsens fordeling i befolkningen.

Vurderingen vi har foretatt

I vurderingen har vi sett på faktorer vi vet har en betydning for befolkningens helse og livskvalitet, vurdert sannsynlighet og omfang for hver faktor, og gitt en foreløpig konklusjon. Mulige fordelingskonsekvenser er også tatt med i vurderingen. Dette er

Helsedirektoratet - Divisjon folkehelse

Avdeling levekår og helse

Herdis Dugstad, tlf.: 24163356

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

oppsummert i tabellen nedenfor. Vi har ikke hatt mulighet til å tallfeste mulige konsekvenser.

I høringsnotatet er det tatt inn et forslag om at kommunene selv kan avgjøre om de ønsker søndagsåpne butikker. Vi har ikke vurdert dette, men i stedet forsøkt å gi en vurdering av mulige konsekvenser som søndagsåpne butikker i seg selv kan ha når det gjelder befolkningens helse.

Konklusjon

Helsedirektoratet har pekt på noen forhold ved søndagsåpne butikker som kan ha betydning for befolkningens helse og livskvalitet og helsen fordeling i befolkningen. Vår gjennomgang i tabellen nedenfor viser at det er sannsynlig at forslaget får konsekvenser for tilgang til arbeid og for arbeidsforhold, men om dette slår positivt eller negativt ut er i vår raske vurdering ikke entydig. En økt tilgang på arbeid kan innebære en positiv helsegevinst. Samtidig kan arbeidstakere oppleve et press på å jobbe på søndager mot sin vilje og det kan ha en negativ effekt på livskvaliteten og for helsen. Videre kan forslaget medføre nedleggelse av mindre butikker og føre til oppsigelser som igjen vil virke negativt på helsen for de som rammes.

Videre viser tabellen usikkerhet når det gjelder en del andre forhold som kan få konsekvenser for befolkningens livskvalitet og helse og helsen fordeling i befolkningen; mulige økte priser, mulige miljøkonsekvenser, mulige konsekvenser for kvaliteter ved nærmiljø.

Forslaget i seg selv innebærer en stor endring, og på bakgrunn av vår vurdering av nevnte forhold anbefaler Helsedirektoratet en nærmere utredning av noen av de forholdene som antakelig kan ha helsemessige konsekvenser. Av de forholdene vi har vurdert vil vi særlig fremheve behovet for å utrede konsekvenser når det gjelder tilgang til arbeid og arbeidsforhold for ansatte, samt mulige konsekvenser for kvaliteter ved nærmiljø.

Vennlig hilsen

Ole Trygve Stigen e.f.
divisjonsdirektør

Tone Poulsson Torgersen
avdelingsdirektør

Dokumentet er godkjent elektronisk

Kopi:
folkehelseinstituttet@fhi.no
Helse- og omsorgsdepartementet, Ragnhild Spigseth
Helse- og omsorgsdepartementet, Marie Kristine Wexels

Påvirkningsfaktor	Vurdering	Sannsynlighet	Omfang	Konklusjon
Inntekt og materielle ressurser Økonomisk og sosial trygghet er blant de mest grunnleggende forutsetningene for god helse og livskvalitet.	• Prisøkning som følge av søndagsåpne butikker, særlig matvarer, vil ha uheldige helserelevante fordelingseffekter • Prisreduksjon vil ha tilsvarende positiv fordelingseffekt • Økt kjøpepress vil kunne svekke ressurs svake gruppers posisjon • Empiriske studier (OECD 2015) gir ikke grunnlag for å konkludere i den ene eller andre retning	Usikker	Stort	Potensielt store helseeffekter, men retning vanskelig å forutsi.
Ytre miljøfaktorer Ytre miljøfaktorer som i ulik grad kan påvirke befolkningens helse og trivsel kan være luftforurensning, inneklima, stråling, støy, miljøgifter og kjemikalier, og klimaendringer.	• Økt varehandel på søndager vil medføre større transportbelastning blant leverandører og kunder og dermed økt miljøbelastning.	Stor	Lite	Sannsynligheten for økt forurensning og annen miljøbelastning er sannsynlig, men trolig av begrenset omfang.
Utdanning Utdanning påvirker levestandard og levekår i bred forstand. Kort utdanning innebærer ofte en høyere risiko for belastende arbeidsmiljø, uføretrygd og arbeidsledighet.	• Trolig små eller ingen effekter	Liten	Lite	

Helsedirektoratet - Divisjon folkehelse

Avdeling levekår og helse

Herdis Dugstad, tlf.: 24163356

Postboks 7000 St. Olavs plass, 0130 Oslo • Besøksadresse: Universitetsgata 2, Oslo • Tlf.: 810 20 050

Faks: 24 16 30 01 • Org.nr.: 983 544 622 • postmottak@helsedir.no • www.helsedirektoratet.no

Påvirkningsfaktor	Vurdering	Sannsynlighet	Omfang	Konklusjon
Arbeid Arbeid gir inntekt, sosiale fellesskap, struktur i hverdagen og en meningsfylt aktivitet – faktorer som alle er viktige for helsen.	- Søndagsåpne butikker vil trolig føre til økt sysselsetting (OECD 2015), noe som totalt sett er positivt for helsen. Det må antas at den økte sysselsettingen vil være knyttet til små stillingsandeler. - Samtidig vil endringen føre til omstruktureringer i varehandelen, med bl.a. mulige bedriftsnedleggelser, som kan være svært negativt for helsen til de som rammes. - Endringer i arbeidstidsordninger kan føre til økt press på arbeidstakere til å jobbe på dager som de tidligere hadde fri. Dette kan slå negativt ut for fritid, familie og arbeidsbelastning.	Stor	Stort	Anbefales nærmere utredet.
Bolig og boligforhold Bolig og boligforhold innebærer inneklimafaktorer, men også eieforhold og størrelse på bolig har en sammenheng med helse. Bomiljø omfatter både fysiske og sosiale sider ved bostedet.	Trolig små eller ingen effekter	Liten	Lite	
Nærmiljøkvaliteter Flere faktorer i nærmiljøet kan fremme eller motvirke folkehelsen; fysiske og sosiale forhold, samspillet mellom mennesker og mellom mennesker og deres fysiske omgivelser.	- Dersom mer av varehandelen flyttes til større kjøpesentre kan det være at mindre butikker i nærmiljøsentrum vil forsvinne. Det kan føre til et mindre attraktivt nærmiljø og færre uformelle møteplasser. - Samtidig kan det være at forslaget fører til mer levende nærmiljøer.	Usikkert	Stort	Potensielt store helseeffekter, men retning vanskelig å forutsi. Anbefales nærmere utredet.

Påvirkningsfaktor	Vurdering	Sannsynlighet	Omfang	Konklusjon
Infrastruktur, planlegging og transport Optimal planlegging av veier, transport og utbygging er viktig for folkehelsen. Det bør legges til rette for gående og syklende, samt trygge og aktivitetsvennlige lokalmiljøer.	Økt motorisert transport på søndager vil kunne medføre ulemper for mykere (og sunnere) trafikk.	Usikkert	Lite	Belastningen på søndager blir neppe større enn på hverdager.
Landbruk, fiskeri og mat Matsikkerhet og mattrygghet styrkes ved å ta helsehensyn i matproduksjon, markedshensyn og distribusjon, gjennom å fremme forbrukertillit og ved å sørge for bærekraftig fiskeri- og landbrukspraksis.	Næringen vil kanskje oppfatte økt varehandel som en fordel, men det er vel lite trolig at totalkonsum av matvarer vil endre seg.	Liten	Lite	
Næringsutvikling Viktig med fokus på helsevennlig næringsutvikling; sysselsetting, utjevning og bedring av sosiale levekår, tilrettelegging for fysisk aktivitet, innovasjon.	Forslaget vil trolig medføre store omstruktureringer i næringen, med både positive og negative effekter på helse (se ovenfor).	Usikker	Stort	Potensielt store helseeffekter, men retning vanskelig å forutsi.

Påvirkningsfaktor	Vurdering	Sannsynlighet	Omfang	Konklusjon
Helse- og omsorgstjenester Alle skal ha et likeverdig tilbud om helsetjenester uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, etnisk bakgrunn og den enkeltes livssituasjon.	Forslaget berører ikke omsetning av tjenester	Ingen	Ingen	
Sosiale nettverk, deltakelse og tillit Godt fungerende sosiale nettverk gir tilgang på ressurser som sosial støtte, engasjement, og positive sosiale relasjoner – faktorer som har betydning for befolkningens helse og livskvalitet.	Forslaget kan ha store uintenderte og uforutsette konsekvenser for nettverk og deltakelse som bør følges opp i etterkant dersom forslaget blir vedtatt; søndagene vil f.eks. kunne bli svekket som felles, sosiale aktivitetsdager.	Usikker	Stort	Potensielt store helseeffekter, men vanskelig å forutsi.
Inkludering Sosial ekskludering gjennom diskriminering, stigmatisering og mobbing kan hindre deltakelse i arbeid, utdanning og opplæring, og redusere tilgangen til tjenester og samfunnsaktiviteter. Dette er skadelig for helsen og reduserer livskvaliteten.	Mer trafikk og flere møteplasser på søndager vil kunne være positivt for ensomme.	Usikker	Usikkert	Trolig små effekter

Påvirkningsfaktor	Vurdering	Sannsynlighet	Omfang	Konklusjon
Helseatferd Individuell helseatferd som ernæring, fysisk aktivitet, søvn, bruk av rusmidler og tobakk, og seksuell helse har stor betydning for folkehelsen. Det er store sosiale forskjeller i helseatferd.	- Søndager er for mange en viktig dag for fysisk aktivitet som vil kunne svekkes av søndager som handledager. - Aktivitetsnivået går likevel ikke nødvendigvis ned; det er mer typen av fysisk aktivitet som eventuelt endres.	Usikker	Usikkert	Usikre helseeffekter av usikker størrelsesorden